

גן ונוף המגזין הישראלי לעיצוב הגינה / גיליון ב' כרך ס"ז מחצר אחורית לחצר קדמית

מאי-יוני 2012

כתב: זהר לפיד

הקמת טיילת ירקון מזרח כהמשכם של גני יהושע הפכה את אתר הפסולת הלא רשמי באזור רמת החי"ל למקום ירוק ופורה, השוקק פעילות לאורך השנה כולה

מחצר אחורית לחצר קדמית

כתב וצילם | זהר לפיד
מנהל טיילת ירקון מזרח

* הכותב הקים במסגרת גני יהושע, יחד עם הסתכנן גדעון שריג, את הגנים הייחודיים בפארק הירקון (גן הסלעים, גן הקקטוסים והגן הגדום).

שנים רבות שימש האזור שבין רמת החי"ל ונחל הירקון כאתר הפסולת הלא רשמי של קבלני מרחב העיר ת"א, וזאת על מנת לחסוך לעצמם אגרת הטמנה באתרים מורשים. בשנת 2005 החליט ראש עיריית ת"א, רון חולדאי, להפוך את המקום להמשכו של פארק הירקון. משמעות הדבר היתה בראש ובראשונה פינוי של כ-20,000 מ"ק פסולת בניין, פסולת כללית וצמחייה פראית וזאת על מנת שניתן יהיה להתחיל בעבודות העפר וההשתית.

▲ פינת אכילת צהריים בטיילת ירקון מזרח מתחת לשיטה הנחלחלה
 ▲ מפת פארק הירקון
 ▲ למטה: צב מים בגדת הירקון

**התפיסה הרעיונית היתה ליצור
 המשך רציף בין חלקו המערבי
 של הפארק למזרחו, בעזרת
 שבילים שאורכם הכללי משפך
 הירקון ועד קצה טיילת ירקון
 מזרח כ-9 ק"מ**

עבודות ההקמה התארכו מעל לשנתיים, בין היתר עקב הצורך לפנות פולשים שהתמקמו באזור, כמו גם שוק אבטיחים שהתקיים כל קיץ במקום. תכנון הטיילת כהמשך הפארק נעשה על ידי משרדו של אדריכל הנוף גדעון שריג, שתכנן גם השלבים הקודמים של פארק הירקון. השטח הכללי של טיילת ירקון מזרח הוא כ-100 דונם, מתוך זה כ-55 דונם מדשאות. התפיסה הרעיונית היתה ליצור המשך רציף בין חלקו המערבי של הפארק למזרחו, בעזרת שבילי הליכה ושבילי אופניים שאורכם הכללי משפך הירקון ועד קצה טיילת ירקון מזרח כ-9 ק"מ. 'צוואר הבקבוק' היה המעבר מתחת לגשר 'מבצע קדש', המקשר בין אזור קניון איילון לשכונות שיכון דן ורמת החי"ל. הגשר מוצב בקרבת האתר ההיסטורי עשר טחנות (טחנות קמח אלה מהתקופה העות'מאנית היו הגדולות ביותר מסוגן על גדות נחל הירקון. היו בהן 10 זוגות טחנות קמח, שפעלו עד אמצע-סוף שנות ה-30 במאה ה-20). המעבר מתחת לגשר בוצע סופית רק בשנת 2011. שבילי האופניים והולכי הרגל הינם קטע משביל ישראל המתפתל לגדות של נחל הירקון ומשתלב בתוך פארק הירקון לכל אורכו, עד מצודת אנטיפטריס היא תל אפק.

חי, צומח, דומם

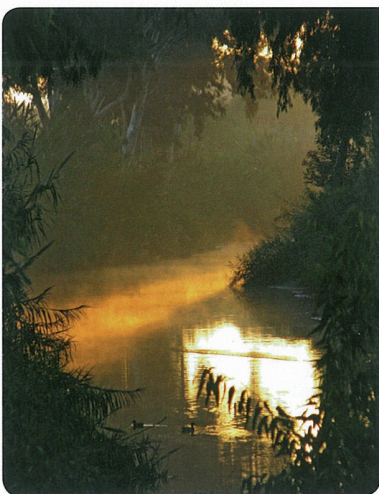
באזור המזרחי של הפארק אפיק הירקון לא הופר ונשאר במצבו הטבעי, כולל צמחיית מים וגדות: קנה ועב קנה, ערבת הנחלים ושנית גדולה. גם בעלי חיים שונים נמצאים בסביבתו: תנים, נמיות, נטריות, צבי מים רכים ועופות מים לרוב. במים משייטים דגי אמנון ושפמנונים. שביל העפר שהקנה המצוי גדל משני צדדיו, הנמצא בין גדת הנחל לשבילי טיילת ירקון מזרח, יוצר תחושה של שמורת טבע ומזכיר את השבילים לאורכו של נהר הירדן, וכך המושג 'טבע עירוני' בא לידי מימוש.

▲ תחילת הקמת מגרש הספורט, ברקע מרכז הספורט
 ▶ המעבר מתחת לגשר מבצע קדש, בסמוך לעשר טחנות, בעת זריחה לאחר גשם
 ▼ הירקון מסורח לעשר טחנות עם הנץ החמה

שביל העפר שהקנה המצוי גדל משני צדדיו, הנמצא בין גדת הנחל לשבילי טיילת ירקון מזרח, יוצר תחושה של שמורת טבע וכך המושג טבע עירוני' בא לידי מימוש

בטיילת נטעו מעל 650 עצים ממינים שונים, בעיקר אלון התבור, פיקוס השקמה, מיני צפצפה ואיקליפטוס (כולל איקליפטוס השעם), תות שחור ולבן, צאלון נאה, סיגלון חד-עלים (ג'קרנדה) ומיש דרומי. העץ המוצלח ביותר מבחינת קצב הגידול הינו פיקוס השקמה (עובי הגזע מעל 10 ס"מ לאחר שלוש שנים), זאת לעומת אלוני התבור המהווים כ-50 אחוז מסך כלל העצים שננטעו, שקצב גידולם איטי ביותר ועד אשר אפשר יהיה לחסות בצילם יעברו עוד שנים רבות. הרעיון של המתכנן היה להחזיר לנוף את אלוני התבור שהיו נפוצים במישור החוף עד אזור נחל הירקון ויתכן שאף דרומה יותר, כפי שהיה עד התקופה העות'מאנית.

אך יש לזכור, כי האקלים הים תיכוני מצריך פיגות צל ברוב ימות השנה ומבקרי הטיילת עלולים להדיר רגליהם מהמקום. לפיכך, במהלך עבודות הפיתוח ביקשתי מהקבלן שישאיר חלק מנצי השיטה המכחילה (כחלחלה) שנותרו בשטח וזאת מתוך הכרה כי אלה ישמשו כעצי הצל הראשוניים, למרות היותם מין פולש שהוכרז עליו השמד בעקבות השתלטותו על הצומח הטבעי בארץ. ברגע שהעצים האחרים יגדלו דיים, יכרתו השיטות. ברחבי הטיילת הוצבו מעל מאה ספסלי עץ על פי דרישת המתכנן, שרצה להשתמש בחומרים טבעיים. הדבר מחייב צביעתם פעם בשנה והוונדליזם בהם רב יותר מאשר ספסלים עשויים מתכת, אבן או כל חומר מלאכותי אחר.

לאורכה של הטיילת הוקמו מספר נקודות ישיבה מתחת לקולונדות מצופות אבני כורכר שעליהן משתרגים צמחי ויסטריה סינית הפורחים בעונתם בשפע סגול. על מנת לאפשר למבקרים לשמור על הניקיון, הוצבו עשרות פחי אשפה ירוקים בקרבת פינות הישיבה והדבר מוכיח את עצמו באכפתיות של המבקרים לשמירה על הניקיון. יתרה מזו, מכיוון שלא ניתן למנוע את תרבות המנגלים, הונחו ברחבי הפארק בסיסי אבן עליהם אפשר להניח את מתקני המנגל, כדי שלא ישרפו את המדשאות.

**'הלב' של הטיילת הינו
האזור המערבי שלה, הקרוב
יותר לגשר 'מבצע קדש', בו
רוכזו פעילויות רבות: מגרש
משחקים לילדים ובקרבנות
מגרש כושר גופני**

מצב נוכחי ומבט לעתיד

'הלב' של הטיילת הינו האזור המערבי שלה, הקרוב יותר לגשר 'מבצע קדש', בו רוכזו פעילויות רבות: מגרש משחקים לילדים ובקרבנות מגרש כושר גופני ובו 12 מתקנים שונים המהווה מוקד פעילות לשוחרי הכושר הגופני, וכן מרכז להשכרת קניית אופניים, חנות לצורכי ספורט הריצה וההליכה וכן קפיטריה בקומת הביניים, המקום הפך פופולארי מאוד עקב קירבתם של מגרשי החניה למשטחי הדשא ומתקני הספורט, המאפשרים חניה ללא תשלום (בשלב זה), וכמו כן קירבת הטיילת ומתקניה לשכונות הסמוכות: נווה שרת, שיכון דן ורמת החי"ל. בימי שבת וחג הומה המקום ממבקרים רבים והפעילויות השונות בימי הקיץ נמשכות עד השעות הקטנות של הלילה בזכות התאורה בכל רחבי הטיילת. גם תושבי בני ברק אשר מדרום לנחל הירקון נהנים מהמקום וזאת עד אשר יקום פארק מקביל בין אזור התעשייה של בני ברק לגדה הדרומית של הירקון, המיועד לתושבי בני ברק, רוכבי אופני שטח רבים רוכבים בדרכי העפר במהלך רוב ימות השנה, ורוכבי אופני הכביש מנצלים את המסלול ההיקפי בטיילת ירקון מזרח, שאורכו הכללי כ-5 ק"מ. בעיה מסוימת קיימת בחלקו הצפוני של המסלול ההיקפי, הנושק לבנייני המשרדים ברמת החי"ל, שהינו משותף לרוכבי האופניים ולהולכי הרגל ואינו רחב דיו. המפגש יוצר אי נעימויות ואי נוחות, וזאת בניגוד לחלקו הדרומי של השביל המשיק לנחל הירקון, בו קיימת הפרדה בין רוכבי האופניים והולכי הרגל. לא ניתן היה לצפות מראש כי מספר רוכבי האופניים יגדל מדי שנה באופן משמעותי והם מהווים כיום גורם דומיננטי ביחס להולכי הרגל, כולל קבוצות רכיבה של עשרות רוכבים! לא יהיה מנוס, לדעת, ובעתיד נחוץ יהיה להרחיב את השביל המשותף. *

מחירים ואמינות

כמי שפיקח על הקמת הטיילת משנת 2006 מטעם חברת גני יהושע ועבד בצמוד לקבלנים שונים, יכול אני להעיד כי מסירת עבודות במכרזים למציע המחיר הנמוך ביותר, היא רעה חולה. ברוב המקרים, הזוכה אינו יכול לעמוד בכתב הכמויות ובאמינות הביצוע עקב המחיר הנמוך של ההצעה שנתן במכרז, ואין הקפדה על איכות הצמחים ואיכות הדשא, או על אחדות הצנרת והמסמטרים. הוויכוחים הבלתי פוסקים עם הקבלנים על אמינות הביצוע נועדו לעתים לכישלון. אך במבחן התוצאה, רמת אחזקה טובה ומוקפדת מחפה לעתים על כישלונות הקבלן המבצע!

▲ הויסטוריה בפריחתה בקולונדה אשר בטיילת

▼ מימין לשמאל: הרצים בפארק, בצד הדרומי השביל המשותף רחב למדי; השביל הצר המשותף לרוכבי האופניים ולהולכי הרגל בצידו הצפוני של הפארק מהווה בעיה המסיבת התחשבות בין משתמשי הדרך

